

УДК 346.26 (477)

Кульгавець Христина Юріївна –

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ

Khrystyna Yu. Kulhavets –

candidate of juridical sciences,
assistant professor of commercial disciplines department,
Lviv State University of Internal Affairs
(26 Horodotska Street, Lviv, 79000, Ukraine)

Хомко Леся Василівна –

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ

Lesia V. Khomko –

candidate of juridical sciences,
assistant professor of commercial disciplines department,
Lviv State University of Internal Affairs
(26 Horodotska Street, Lviv, 79000, Ukraine)

Правові основи створення та припинення господарських об'єднань

У статті досліджуються положення щодо створення та припинення господарських об'єднань. Зазначено, що створення об'єднань юридичних осіб належить до механізмів забезпечення сприятливих умов для розвитку сучасних ринкових відносин, – їхня роль останнім часом тільки зростає, хоча й на законодавчому рівні донині немає чіткого визначення поняття об'єднань юридичних осіб, не закладено єдиного напрямку розвитку правового регулювання відносин щодо процедур створення та припинення їхньої діяльності.

Ключові слова: господарське об'єднання, установчий документ, статут, державна реєстрація, асоціація.

В статье исследуются положения по созданию и прекращению хозяйственных объединений. Отмечено, что создание объединений юридических лиц относится к механизмам обеспечения благоприятных условий для развития современных рыночных отношений - их роль в последнее время только растет, хотя и на законодательном уровне до сих пор нет четкого определения понятия объединений юридических лиц, не заложено единого направления развития правового регулирования отношений по процедурах создания и прекращения их деятельности.

Ключевые слова: хозяйственное объединение, учредительный документ, устав, государственная регистрация, ассоциация.

Kh.Yu. Kulhavets, L.V. Khomko Legal Grounds for Establishment and Termination of Business Associations

It is known that establishment of associations of business entities is included to the mechanisms for ensuring of favorable conditions for development of modern market relations. Their role increases every year but there are no clear provisions in legislation about the notion of associations of legal entities as well as there is no single direction for development of legal regulation of relations regarding their activities.

According to the Commercial Code of Ukraine legal entities have the right to unite their own activities based on the agreement (particularly joint operation agreement) and by establishing new entities (particularly joint companies).

Joint companies play an important role among members of commercial relations.

Procedures of consolidating funds and concentrating production which take place in modern Ukrainian economy contribute to business associations. In spite of their active participation in commercial relations and taking into account historical and economic conditions of their activities legal regulation of organization and activities of business associations in various business spheres are inadequate because:

i) there are incompliances in legislation regarding business associations;

ii) on practice one can see that associations are established and exist in the forms which are not provided for by Ukrainian legislation such as business group, the group of companies, financial and industrial group etc. They are not legally formalized, registered, do not have clear rights and duties of members, legal status of property etc.

Certain issues which shall be regulated in legislation relate to establishment and activities of business associations such as procedure of managing the state association; differentiation of authorities between the Cabinet of Ministers of Ukraine and central executive agencies regarding establishment of the state associations, approval of the articles of association, appointment of managers etc.

Keywords: *business association, guidance, articles of association, state registration, association.*

Постановка проблеми. Загальний порядок створення об'єднань підприємств передбачений ГК України. Однак ГК України регламентує питання створення та припинення об'єднань підприємств доволі поверхнево, оскільки він є актом, що встановлює загальні правові засади господарської діяльності та врегульовує широкий спектр суспільних відносин, що унеможливорює детальне врегулювання проблемних аспектів, пов'язаних з діяльністю господарських об'єднань. Відтак виникає питання щодо детального аналізу положень нормативно-правових актів щодо створення та припинення діяльності об'єднань підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало вітчизняних учених досліджувало питання правового статусу об'єднань підприємств (зокрема господарських об'єднань), серед них: І. В. Бейцун, В. О. Джурицький, І. М. Кучеренко, С. М. Грудницька, Л. А. Жук, О. Р. Кібенко, І. М. Кравець, О. М. Вінник, В. С. Щербина, Ю. М. Юркевич та інші.

Невирішені раніше проблеми. Окремий блок питань, що потребують детального аналізу та законодавчого врегулювання, пов'язаний з утворенням та діяльністю державних об'єднань: порядок управління державним об'єднанням, розмежування повноважень Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади щодо утворення державних об'єднань,

затвердження їхніх статутів, призначення керівників тощо. **Метою статті** є визначення правових засад створення та припинення господарських об'єднань.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 118 ГК України, об'єднання підприємств утворюються підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до ГК України та інших законів, мають право утворювати такі об'єднання. В об'єднання підприємств можуть входити підприємства, утворені за законодавством інших держав, а підприємства України можуть входити в об'єднання підприємств, утворені на території інших держав. Об'єднання підприємств утворюються на невизначений строк або як тимчасові об'єднання [1]. Отже, об'єднання підприємств за підставами їх створення поділяються на добровільні та недобровільні (державні або комунальні).

Згідно з ч. 4 ст. 121 ГК України рішення про утворення об'єднання підприємств (установчий договір) та статут об'єднання погоджуються з Антимонопольним комітетом України в порядку, встановленому законодавством.

Окрім того, розпорядженням Антимонопольного комітету України від 30.11.2006 р. № 511-р були затверджені Типові вимоги до створення господарської асоціації для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного

комітету України на її створення. Відтак, відповідно до вказаного положення, дозволяються і не потребують дозволу органів Антимонопольного комітету України узгоджені дії у вигляді створення Асоціації незалежно від становища учасників узгоджених дій на будь-якому задіяному ринку товару, сукупної частки на ринку, сукупної вартості активів або сукупної вартості реалізації товарів суб'єктами господарювання, до складу яких входять учасники узгоджених дій, лише за одночасного і повного дотримання умов щодо виробничих та управлінських функцій Асоціації, членства та прав учасників Асоціації, недопущення здійснення Асоціацією підприємницької діяльності, принципів координації господарської діяльності її учасників [2].

Однак, доцільно наголосити на тому, що останньою редакцією Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» норма, що вимагала копію рішення органів Антимонопольного комітету України або Кабінету Міністрів України про надання дозволу на узгоджені дії або на концентрацію суб'єктів господарювання, не передбачена.

Разом з тим, привертає увагу до себе постанова КМУ від 29.12.2010 р. № 1221 «Про утворення Державного концерну «Укроборонпром». Відповідно до цієї постанови, створення концерну відбувається в такій послідовності:

1. Утворення Державного концерну з включенням до його складу державних підприємств.

2. Узгодження переліку підприємств, які необхідно додатково включити до складу Концерну.

3. Розроблення та подання на розгляд КМУ проекту статуту Концерну.

4. Забезпечення державної реєстрації.

5. Забезпечення погодження утворення Концерну [3].

До слова, науковець В. О. Джурицький зазначає, що є потреба більш чіткого закріплення в чинному законодавстві розмежування компетенції КМУ, міністерств та інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання, щодо прийняття рішення про утворення державних

господарських об'єднань та затвердження їх статутів [4, С. 83].

Отже, ключовим етапом створення господарського об'єднання є його державна реєстрація, тобто офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу - підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій [5].

Державна реєстрація господарських об'єднань здійснюється відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» (далі – Закон про державну реєстрацію) і не відрізняється від реєстрації інших суб'єктів господарювання [5].

Окрім того, чинне законодавство передбачає право органів місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку створювати добровільні неприбуткові об'єднання – асоціації, відповідно до Закону України від 16.04.2009 р. № 1275-VI «Про асоціації органів місцевого самоврядування» [6].

Згідно з ст. 8 Закону України «Про асоціації органів місцевого самоврядування», рішення про ініціювання створення асоціації приймається сільською, селищною, міською, районною у місті, районною, обласною радою. У цьому рішенні визначаються особи, уповноважені сільською, селищною, міською, районною у місті, районною, обласною радою для участі в установчих зборах (конференції, з'їзді) асоціації, та обсяг їх повноважень.

Задля ефективного функціонування господарських об'єднань важливо зважати на норми, що регулюють не лише їхнє

функціонування, а й їх припинення.

Підставами для припинення діяльності господарських об'єднань можуть бути: досягнення кінцевої мети, зазначеної в установчих документах, зміна економічних умов, неефективність діяльності тощо. Разом з тим, аналіз законодавства та практики його застосування вказують на низку недоліків у цій сфері правового регулювання. Насамперед йдеться про те, що в ГК України зазначена лише одна підстава припинення об'єднань. Зокрема, відповідно до ст. 124 ГК України, припинення об'єднання підприємств відбувається в результаті його реорганізації в інше об'єднання або ліквідації. При чому, реорганізація і ліквідація господарського об'єднання здійснюється за рішенням підприємств-учасників, а реорганізація і ліквідація державного (комунального) господарського об'єднання – за рішенням органу, що прийняв рішення про утворення об'єднання [1].

Проте до таких підстав, на наш погляд, варто віднести рішення суду або державних органів про припинення. Реорганізація як форма припинення господарських об'єднань практично не використовується через відсутність чіткого механізму правового регулювання.

Ст. 124 ГК України вказує на те, що ліквідація об'єднання підприємств здійснюється в загальному порядку, встановленому ГК України щодо ліквідації підприємства. Порядок припинення юридичних осіб шляхом ліквідації регламентується ст. 59 ГК України, а також ст.ст. 110-112 ЦК України. Ці нормативні положення дозволяють виокремити такі етапи добровільного припинення господарського об'єднання.

На *першому етапі* ухвалюється рішення про ліквідацію (реорганізацію) державного господарського об'єднання органом, що ухвалив рішення про його утворення – Кабінетом Міністрів України або у визначених законом випадках міністерствами (іншими органами, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання). Упродовж трьох робочих днів цей орган повідомляє про рішення орган державної реєстрації, а також органи державної фіскальної служби [7]. Водночас окремим питанням у рішенні затверджується склад комісії з припинення (ліквідаційної комісії, комісії з реорганізації). Цій комісії переходять

повноваження щодо управління справами об'єднання. Функції ліквідаційної комісії може бути покладено на правління об'єднання [8]. Комісія виявляє кредиторів і надсилає їм повідомлення з пропозицією направити свої вимоги.

На *другому етапі* передбачено задоволення вимог кредиторів, здійснення розрахунків щодо сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових внесків.

На *третьому етапі* проводиться документальна позапланова перевірка об'єднання органом фіскальної служби. Слід зазначити, що перевірка не застосовується у випадку реорганізації об'єднання шляхом перетворення.

На *четвертому етапі* комісія з реорганізації складає передавальний акт, що містить положення про правонаступництво щодо майна, прав та обов'язків юридичної особи, що припиняється шляхом поділу, стосовно всіх її кредиторів та боржників, включаючи зобов'язання, які оспорується сторонами. Такий акт складається у випадку перетворення після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами та задоволення чи відхилення цих вимог [8].

У разі ліквідації, комісія після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами, складає проміжний ліквідаційний баланс, який повинен містити відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог, а також результат їх розгляду.

На *п'ятому етапі* вносяться відомості до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань. День внесення до Єдиного державного реєстру відповідного запису про припинення юридичної особи, як визначає ЦК України, і є моментом її припинення. Перетворення як форма реорганізації закінчується створенням нової юридичної особи, якій переходять майно, права та обов'язки попередньої юридичної особи.

Як вже зазначалось вище, з ч. 4 і ч. 5 ст. 124 ГК України випливає, що законодавство не передбачає можливості припинення господарського об'єднання іншим способом, крім відповідного рішення органу, який його

створив. В.О. Джуринський, з цього приводу справедливо зауважив, що «будь-які обмеження ліквідації господарського об'єднання за рішенням суду з підстав, встановлених законом, є необґрунтованими» [4, С. 97]. З-поміж таких підстав можуть бути допущені порушення під час створення юридичної особи, які не можна усунути, банкрутство.

З огляду на це, науковець В.О. Джуринський пропонує закріпити норму, відповідно до якої господарські об'єднання припиняються у випадках, встановлених законодавством, відповідно до судового рішення [4, С. 99].

Водночас необхідне певне уточнення, адже рішення суду не є єдиною підставою примусового припинення суб'єктів господарювання, оскільки такі повноваження надані також Антимонопольному комітету. В разі порушення законодавства про захист економічної конкуренції одним із рішень АМКУ є примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку. При цьому рішення суду потрібне лише у випадку, коли господарюючий суб'єкт оскаржує рішення органів АМКУ до Господарського суду [9].

Згідно з ч. 5 ст. 124 ГК України ліквідація об'єднання підприємств здійснюється в порядку, встановленому щодо ліквідації підприємства. Разом з тим, основною особливістю ліквідації об'єднань підприємств є те, що вона не призводить до ліквідації підприємств-учасників: останні продовжують існувати, зберігаючи свою правосуб'єктність.

Ч. 3 ст. 124 Господарського кодексу України, передбачено, що припинення господарського об'єднання здійснюється у результаті реорганізації в інше об'єднання, тобто йдеться про перетворення. Таким чином, злиття, поділ, приєднання не застосовуються до господарських об'єднань. Ймовірно, це зумовлено складною структурою господарських об'єднань і простою зміною суб'єктного складу. На практиці злиття, поділ чи приєднання здійснюються за допомогою такого механізму, як «вихід учасника з об'єднання» за рішенням органу, який створив об'єднання. Наприклад, злиття концернів «Укроборонпром» та «Антонов» було здійснено шляхом видалення зі складу останнього всіх його членів і включення

їх до державного концерну «Укроборонпром».

На підставі аналізу ч. 1 ст. 108 ЦК України, перетворення передбачає зміну організаційно-правової форми. Окрім того, достеменно не зрозуміло, що розуміється під поняттям «інше об'єднання» в ч. 3 ст. 124 ГК України. Для з'ясування цього питання варто виходити з назви глави 12 ГК України «Об'єднання підприємств». Йдеться про те, що всі суб'єкти господарювання, діяльність яких регулюється нормами цієї глави, є різновидами об'єднань підприємств: господарські об'єднання, асоціації, холдингові компанії, інші форми об'єднань підприємств. Однак ч. 1 ст. 119 ГК України під об'єднанням підприємств розуміє лише господарські об'єднання.

Чинне законодавство не містить норм, що регулюють порядок щодо скасування рішення про створення об'єднання, і, таким чином, припинення його. Водночас ліквідація державного концерну «Укрморпорт» була здійснена в обхід правовим положенням, що регламентують припинення суб'єктів господарювання. Указом Президента України від 22 серпня 2007 року розпорядження про створення та постанова про затвердження статуту цього концерну були зупинені на підставі «послаблення контролю держави за діяльністю морських торговельних портів, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» [10] з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності. Проте суд відмовив у відкритті провадження ухвалою від 05.12.2007 р., оскільки заявником не було зазначено підстав невідповідності цих актів Основному закону України [11]. Отже, оскільки акти КМУ не були визнані неконституційними, державний концерн «Укрморпорт» мав всі законні підстави для подальшого існування.

Разом із тим 24.12.2007 р. КМУ постановою № 1403 самостійно скасував своє розпорядження від 30.11.2006 р. № 593 про створення концерну на підставі того, що цей акт було зупинено указом Президента України, а постановою № 71 від 22.02.2008 року ліквідував його.

Такий порядок ліквідації державного об'єднання суперечив чинному законодавству з таких причин:

По-перше, ГК України містить лише два

способи припинення державного господарського об'єднання: шляхом ліквідації та реорганізації. Своєю чергою, законодавство не передбачило скасування власником свого рішення про створення господарюючого суб'єкта. Таким чином, правове становище державного концерну «Укрморпорт» понад місяць було невизначеним. До того ж важливе значення мають установчі документи. Погоджуємось з думкою В.С. Петренка, що із цими документами, пов'язане «формування в суб'єкта господарювання – юридичної особи господарської правосуб'єктності» [12, с. 8].

Видається, що концерн, не маючи відповідного рішення про створення, був позбавлений права укладати будь-які угоди або здійснювати право на майно. Разом з тим, слід врахувати, що рішення про ліквідацію або реорганізацію відносно концерну не було ухвалене, а, отже, були відсутні правові підстави обмеження його діяльності.

Натомість існує лише процедура «скасування реєстрації», яка може застосовуватися до суб'єкта господарювання за поданням спеціальних підрозділів із боротьби з організованою злочинністю в разі вчинення суб'єктом господарювання кримінального правопорушення.

По-друге, Конституційний Суд України визнав акти КМУ неконституційними. Інакше рішення про створення об'єднання та постанова Кабінету Міністрів України в порядку ч. 2 ст. 73 Закону України «Про Конституційний Суд України» були б оголошені нечинними та втратили чинність від дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх

неконституційність [13]. При цьому жодного рішення власника щодо ліквідації або скасування рішення про створення суб'єкта господарювання не потрібно. Як бачимо, підстав для ухвалення постанови № 1403 від 24.12.2007 р. КМУ не мав.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи, зазначимо, що створення господарського об'єднання відбувається в такій послідовності:

- 1) прийняття рішення про утворення;
- 2) затвердження статуту;
- 3) подання заяви до Антимонопольного комітету України на отримання дозволу на створення державного господарського об'єднання (для державного об'єднання);
- 4) державна реєстрація.

Припинення господарських об'єднань здійснюється шляхом реорганізації або ліквідації. У результаті припинення об'єднання підприємства-учасники не втрачають своєї правосуб'єктності. Ліквідація державного господарського об'єднання може здійснюватися в добровільному та примусовому порядку.

Реорганізація державного господарського об'єднання здійснюється шляхом перетворення в іншу форму господарського об'єднання, що передбачена ст. 120 ГК України. З метою відмежування господарських об'єднань від інших форм об'єднань підприємств, в статтях 119-124 ГК України слід видалити слова «об'єднання підприємств», замінивши їх на «господарське об'єднання».

Список використаних джерел:

1. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Типові вимоги до створення господарської асоціації для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на її створення: Розпорядження АМКУ від 30.11.2006 р. № 511-р. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/101004>
3. Про утворення Державного концерну «Укроборонпром»: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 № 1221. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2010-п>.
4. Джуринський В.О. Правове становище господарських об'єднань в Україні: монографія. К.: Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва, 2010. 222 с.
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

6. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 р. № 1275-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17>.
7. Про затвердження Порядку обліку платників податків і зборів: Наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 р. № 1588. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1562-11>.
8. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
9. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
10. Про зупинення дії розпорядження від 30 листопада 2006 року № 594-р України від 12 червня 2007 року № 814: Указ Президента України від 22.08.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761/2007>.
11. Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення державного концерну «Укрмортранс» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Статуту державного концерну «Укрмортранс»: Ухвала Конституційного Суду України від 05.12.2007 р. *Вісник Конституційного суду України*. 2008. № 1. С. 100.
12. Петренко В.С. Установчі документи суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04. Донецьк, 2006. 198 с.
13. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16.10.1996 р. 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.

References:

1. Hospodarskyi Kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Typovi vymohy do stvorennia hospodarskoi asotsiatsii dlia zahalnoho zvilnennia vid poperednoho oderzhannia dozvolu orhaniv Antymonopolnoho komitetu Ukrainy na yii stvorennia: Rozporiadzhennia AMKU vid 30.11.2006 r. № 511-r. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/101004>
3. Pro utvorennia Derzhavnoho kontsernu "Ukroboronprom": Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.12.2010 № 1221. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2010-p>.
4. Dzhurynskyyi V.O. Pravove stanovyshe hospodarskykh ob'iednan v Ukraini: monohrafiia. K.: Nats. akad. prav. nauk Ukrainy, NDI pryvat. prava i pidpriemnytstva, 2010. 222 s.
5. Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib ta fizychnykh osib-pidpriemstiv ta hromadskykh formuvan: Zakon Ukrainy vid 15.05.2003 r. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.
6. Pro asotsiatsii orhaniv mistsevoho samovriaduvannia: Zakon Ukrainy vid 16.04.2009 r. № 1275-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17>.
7. Pro zatverdzhennia Poriadku obliku platnykiv podatkov i zboriv: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 09.12.2011 r. № 1588. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1562-11>.
8. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
9. Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsi: Zakon Ukrainy vid 11.01.2001 r. № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
10. Pro zupynennia dii rozporiadzhennia vid 30 lystopada 2006 roku № 594-r Ukrainy vid 12 chervnia 2007 roku № 814: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 22.08.2007 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761/2007>.
11. Ukhvala Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy pro vidmovu u vidkrytti konstytutsiinoho provadzhennia u spravi za konstytutsiynym podanniam Prezydenta Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro utvorennia derzhavnoho kontsernu "Ukrmorport" ta Postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Statutu derzhavnoho

kontsernu “Ukrmorport”: Ukhvala Konstytutsiinoho Sudu Ukraïny vid 05.12.2007 r. *Visnyk Konstytutsiinoho sudu Ukrainy*. 2008. № 1. S. 100.

12. Petrenko V.S. *Ustanovchi dokumenty sub'ektiv hospodariuvannia: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.04*. Donetsk, 2006. 198 s.

13. Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy: Zakon Ukraïny vid 16.10.1996 r. 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.